

Snehova Magdalena

Grenko se je smejala
Snehova Magdalena,
v nizkem hramu rojena,
kjer je lakota na mizi stala!

Služila je že dvanaest dolgih let
od pete pomladi brez radosti,
od pete pomladi brez mladosti
po hišah bogatih in revnih,
pri kmetih bahatih, pohlevnih.

Zdaj je v dobri službi bila
pri mladem vdovcu, napol gospodu —
o Božiču je k njemu prišla
premrta, boječa in mlada,
od zime drhteča in glada.

»Hm, ti si, Snehova Magdalena,«
jo pozdravil je vdovec, gospod —
»ki si bila prè v hlevu rojena —
haha, lep je tvoj viničarski rod,
brez doma, seveda brez očeta,
le vrla bodi kot Magdalena sveta,
ki ji sam Jezus odpustil je greh,
kakor sem bral o teh rečeh.«

Zdaj je v dobri službi bila —
gospod jo oblekel najprej je lepo —
kdo magel bi reči kaj slabega?
Janko ji kupil je židano,
kupil ji robec rdeč na glavó,
prstanček zlat na rokó
in peljal v hišo jo zidano —

O, nič več ni bila bedna in borna,
zato mu služila je zvesto
ter bila mu zmeraj pokorna.

Zdaj bila je mlada, lepa gospa,
ne uboga Snehova Magdalena,
smejala se je sladko iz srca,
ko pila je vina žlahtna, ognjena.

Belih rok se je sprehajala
kot kraljična zlatolasa,
v nedeljo z gospodom rajala
je vitkega gosposkega stasa.

Mizo pogrinjala, kupice štela,
lepo se smejala je gospodu,
kakor da je, ali bo z njim v rodu —
hudega dela ni imela.

Spomladi je pela in rože sadila,
poleti jih plela in z njimi kramljala,
mladost razigrana z njo je hodila,
in bila kot bujna regina* je zala.

In rada srčno je imela gospoda,
podnevi, ponoči je mislila nanj —
on dela imel je veliko — res škoda —
od dneva do dneva je bil bolj hladen.

Prej bila je »Magdica, Magdica zlata«,
zdaj »Magda« je mrzlo kričal nad njo
in burno, togotno odhajal skoz vrata
in režal in gledal hudo.

V rumeni, bogati jeseni,
ko črički in viničarji so peli,
in klopotci leseni brneli,
Magdalena grozdja trgala ni,
v goricah veselo popevala ni — —
v hram se nizek in temen je skrila
in z bolnim krikom dete povila.

In poklicala mati je mlada
njega, ki ga imela je rada:

»Poglejte, o pogledite, gospod,
kaj ste dobili za veseli god:
Malo Veroniko, lepo hčer,
belo in rožno kot zarja zvečer,
ki ima črne oči
kakor jih imate vi,
ki ima droben obraz
kakor sirota jaz!«

Pa zabliska z očmi, zagrmí
mladi vdovec, dobri gospod:
»Kaj golčiš, proč od tod —
o ti bukev neotesano,
ali si nora ali pijana?
Pojdi k ciganu raztrganemu
v šumo gabrovo ali leskovo —
tisti je tvoj izvoljeni ljubi,
tisti je, tisti je oče — ha-ha-ha —
oče lepe Veronike,
tvoje zarje v plenicah, ha-ha-ha —!«

Zaihtela, zavpila je,
grenko zaihtela,
glasno je zavpila
Magdalena, mlada mati:

»O, gospod usmilite se — ne mene,
najine hčerke se usmilite,
ki revna in tiha v zibki leži
in vas išče s solznimi očmi.«

* regina — georgina, dalija

A s hudo se jezo obrnil je v kot
mladi vdovec, dobri gospod —
in v noč je pognal, v mraz in vihar
mlado mater, Magdaleno,
lepo hčerkico njeno.

In v les se je zatekla
uboga mati zapuščena,
kot volkulja obstreljena
v goščavo se je zavlekla
in pod grmom zelenim postlala,
v robačo je grobo zavila
dete neboljeno, dete drobnó.

Grenko se je smejala
Snehova Magdalena —
dajte ji dela in kruha,
da bo mogla dete podojiti,
na slami postlati, v plenice poviti!

Delala, stradala, trpela
pri hudem je gospodarju,
pri bahatem vinogradarju —
razorane, razdejane roke,
posušeno, raztepeno telo
je grenki delež njen.

Pela, zvenela je zemlja spomladi,
cvetelo je sonce po livadi,
a delavka, mati Magdalena
je kopala gorice, kopala
vse težke dni, vse trudne dni
trdo zemljo dve motiki globoko
od mrzle zore do noči.

Ilovico težko nosila je
v platneno, prsteno janko zavito
navkreber v strmo reber,
z bolečinami, znojem oblita.

Ostro so rezale jo vrvi
na golih plečih v meso,
hodila bosa po trdih je grudah
topa, vdana v usodo težko.

Poleti škropila je nežni trs
z galico, brozgo strupeno —
sopla težko je iz bolnih prs,
se križala z roko koščeno.

Ožganih rok, razdejanih, votlih prs
od žvepla oči pekočih
zgrudila pod trsje se je mlado
in ječala usten je žgočih.

In ko usahnile so ji moči,
jo zastrla je senca meglena,
v njenem srcu obstala je kri,
umrla je Snehova Magdalena.

In zagrebli so jo v ilovico,
zasuli z rjavo prstjo,
a jokal ni nihče zanjo,
tudi ne hčerka njena —
bilo je ubogo njeno srce,
bilo je preubago —
videlo jamo samo je globoko,
videlo tam je nebo le visoko,
a žalosti čutilo ni,
nesreče še slutilo ni.

In je zrastle Veronika,
že je lepo, veliko dekle —
zgodaj zrela dela, dela trda,
žanje, koplje od jutra v noč temno —

Črne obrvi ima in lase,
črne oči in plaho srce —
klije, brsti kot tulpa rdeča,
vije roke kot ptica peroti —
zlatemu soncu, ljubezni naproti —
od hrepenenja ne more zaspati.

Služi pri starem pobožnem kmetu
v veliki hiši za Lurško kapelo —
ki ob nedeljah v cerkev se vozi
z iskrimi vraci in ženo debelo.

Sina imata mladega, kodrolas je,
razposajene in židane volje,
kot žvrgolel bi škrljanček čez klasje,
in glas se mu smeje, zveni in blešči,
ko z mlado se Treziko šeta čez polje,
in sveti pred njim srebrna se cesta.

Vrnil jeseni se je iz mesta,
kjer ljubica tiha mu bila je knjiga,
zdaj deklicam srca po vasi užiga,
Veroniki tudi —

Vsa izgubljena je in razvihrana,
trepeta in strmi in se čudi,
vsa oslepljena kot ptica ožgana,
ko na kolena si jo posaja,
s šmarnico sladko strupeno napaja,
proletino reže, z gibanci gosti,
pozno zvečer z njo ostaja.

Solze blešče se v očeh Veroniki
kakor rosa na licih potoniki —
drhte ji prsi — dva snežna vršička —
srce ji utriplje — ujeta ptička —
rdi in drhti in se brani
smehljaje —
gori, plapola in objema
jokaje
mladega sina, lepega gospoda —
A že se ji bliža usoda,
grenka usoda matere njene,
uboge Smehove Magdalene.

Prolog

Direktor gledališča. Dramatik.

Direktor

Kaj bo spet novega, gospod poet?
V produkciji ste še dokaj bogati,
toda vsa kritika že nekaj let
po vsaki premieri vas premlati.

Dramatik

Direktor dragi! Kritika! Gospod,
ne imenuj imena po nemarnem!
Dovolj mu je zmaličil zmisel rod,
ki po redakcijah čepi na varnem
in iz zasede meče v katakombe
snujočega duha smrdljive bombe.
Kako se trudi tak tudi-kolega,
da v nič raztepel moje bi pisanje,
kako ga vsaka moja pesem zbega
in vsaka igra jemlje mir mu, spanje!
Z brezsilnim gnevom v duši, ki se kisa,
sovraži vedri moj obraz in čisti,
in v besni vnemi stolpce časopisa
z izcedki polni mržnje iz zavisti.
Naj jaz mu rečem: »Stoj! Ne delaj dalje
sramote sebi,« ko me to ne moti,
ko sem še bolj posrečene kanalje
na težki in zabavni srečal poti?
Naj zapustim čarobni krog teatra,
ki v njem se kretam spretno kot doma,
ker ga tak butec za posodo smatra
prikladno, da se vanjo pokozlá?
Pustite jih, naj brusijo si kljune!
V Ljubljani danes še je spoštovan,
kdor vame pljuva (toda vase pljune!),
nekoč pa bo napočil sodnji dan — —

Direktor

Zelo premišljena je taka prga
in kot ujeta ima oster vid.
Vi mislite ležerno: »Naj me trga!«
On dobro ve, da semper aliquid
haeret. Zajeti v ostrem ste obroču,
ki vedno bolj bo tesen, vedno ožji.
Če hočete živeti v zdravi koži,
bi vam, prijatelj, nujno priporočil,
da s kritiki podpišete lojalno
pogodbo bratsko in nenapadalno.
Recite svoji Muzi, človek božji,
ki krč zavzetja vse preveč jo stresa:
»Predraga Muzi, z onim se omoži,
ki je najbolj strupenega peresa!«

Dramatik

Uho ubogo, kaj vse moraš čuti!
Za ta nasvet vam ne dolgujem hvale.

Direktor

Pa ostanite, kar ste že, naduti!
Posledice ne bodo izostale!

Pravu

Drevo se golo
stiska k revni koči.
Zavita v cunj
starca sanjata o kruhu.

Premoga koščke
žena je nabrala
po cestah za vozovi —
hvaležno mož se k njej privija.

Kako lepo drevesu je,
ki veter biča ga,
a golo sanja že o cvetu,
o topli sapi, ki zbudi mu ude ...

Lilinski preludij starca

Po dolgi noči zvezde že blede.
Popotnik truden, hočeš zdaj samote?
Kaj čas je že, da pride Botra pôte?
Oči več dobre zate ne bede?

O da bi čutil še, da k meni vzdihne
srce drhteče v mrak pričakovanja!
O da bi slutil, da pri oknu sanja
nekdo, da Misel name ne utihne!

Vse laže nosil bi svoj križ spoznanja,
sveta ne videl v bliskih bi viharja.
Teman je že večer ... Bo svetla zarja?

Se zvon naj bom, ki za slovo pozvanja!
Nasmeh otroka, kadar v snu zavzdihne.
In spev, ki šele v jami v noč utihne ...

Letni časi

Čas beži.
A tebe ni,
ko preko trat
hiti pomlad.

Si pri meni,
svoji ženi,
razcvetelo cvetje —
najino poletje.

Solzno je oko,
prišlo je slovo,
ko na listih žar ognjen
v tiho gre jesen.

Mrzle so noči,
prazne, ker te ni,
srce pokoja nima,
zunaj bela, mrzla zima.

O ljubezni

H. BATAILLE:

Ljubezen? Ena sama beseda za vse to! »Ljubiš me, ljubim te, ne ljubiva se več...« Cloveštvo se prepira okrog te nezadostne besede, ki ga vodi za nos. Recimo čisto enostavno: Če bi bil jezik bolj bogat, bi bilo morda mnogo manj žalosti, trpljenja in solz!

LAMARTINE:

Samo dve čustvi bi zadostovali človeku, pa čeprav bi doživel Metuzalemovo starost: zamaknenje in ljubezen.

PASCAL:

Strasti, ki sta za človeka najbolj prikladni in ki zaobjemata v sebi mnogo drugih, sta ljubezen in častihlepje.

MUSSET:

Ni dvoma, da je ljubezen nerazložljiva skrivnost.

STENDHAL:

Ljubezen je edina strast, plačljiva z denarjem, ki ga kuje sama.

BALZAC:

Ljubezen je edina strast, ki ne trpi niti preteklosti niti prihodnosti.

LA FONTAINE:

Ljubezen, ljubezen, kadar nas imaš v svoji oblasti, lahko z gotovostjo rečemo: Zbogom razsodnost!

REGNARD:

Ko si v oblasti ljubezni, se ji zaman upiraš.

M. DONNAY:

Ljubimci! Usodne sile so, ki priklepajo bitja drugega k drugemu in usoda je star zakon sveta; samo moralisti ne morejo tega trditi, sicer bi se človeštvo prestrašilo.

V. HUGO:

Ljubezen je kot drevo: nagiblje se samo od sebe, razprede svoje korenine globoko v vse naše bitje in pogosto še zeleni v srcu, ki je razbito.

D'ALEMBERT:

Ljubezen je od vseh strasti najbolj naravna, najbolj oprostljiva in najbolj splošna.

R. DE GOURMONT:

Kakor dih pihlja ljubezen, kamor hoče, in kjer je dahnila, tam se skuša vtelesiti, kajti privlačnost je nekaj fizičnega, to se pravi telesnega.

BALZAC:

Nihče ne ljubi ženske zaradi njene mladosti ali starosti ali ker je lepa ali arda, bedasta ali bistra: Ljubimo, ker pač ljubimo.

LA BRUYERE:

Ljubezen se rodi naglo, brez pomisleka, iz temperamenta ali iz slabosti; ena sama poteza lepote nas priklene nase.

R. DE GOURMONT:

Ali ni sreča za moške, da lepota ni edini vzrok njihove ljubezni in da je za mnoge ženske tudi tako?

A. DE MUSSET:

Kaj pomeni to, srečati žensko, jo pogledati, ji reči besedo, in je nikoli več pozabiti? Zakaj prav to in ne katere druge? Pokličite na pomoč razum, navado, čute, glavo, srce in razložite stvar, če morete. Videli boste samo dve telesi, eno tu, drugo tam in med njima kaj? Zrak, prostor, brezmejnost?

A. DE MUSSET:

O brezumnosti, ki mislite, da ste možje in si upate modrovati o ljubezni! Ste jo li videli, da morete o njej govoriti? Ne, čutili ste jo. Izmenjali ste pogled z neznanim bitjem, ki je šlo mimo vas in kar naenkrat se je sprostilo v vas nekaj neznanega, nekaj, kar nima imena.

PASCAL:

Kdor bo hotel popolnoma spoznati človeško ničevost, bo samo pretehtal vzroke in učinke ljubezni.

Vzrok ljubezni je tisto nekaj s a m n e v e m k a j (Corneille) in njegovi učinki so grozni. Ta »sam ne vem kaj«, ta tako majhna reč, ki je ne moremo spoznati, premika vso zemljo, vladarje, orožje, ves svet. N. pr. Kleopatrin nos: če bi bil krajši, bi se bilo spremenilo vse lice zemlje.

STENDHAL:

Ljubezen je kot vročica, pojavi se in izgine, ne da bi volja imela pri tem najmanjši delež.

CHAMFORT:

Ljubezen je kot nalezljiva bolezen; čim bolj se je bojimo, tem bolj smo ji izpostavljeni.

CLAUDEL:

... kajti takšna je kruta ljubezen! Zdi se, da je sladka in ljubka, pa je divjaška in nestrastna. Ima svojo voljo, ki ni z našo v nobeni zvezi, in vdano se ji moramo pokoriti.

PASCAL:

Ljudje smo rojeni za ugodje; čutimo ga; za to niso potrebni drugi dokazi. Ko se torej udajamo ugodju, ravnamo po svojem razumu. Toda večkrat čutimo strast v svojem srcu, ne da bi vedeli, kaj jo je povzročilo.

MOLIERE:

Kadar hočemo ljubiti, se izpostavljamo nevarnosti, da bomo ljubljani.

LACLOS:

Ljubezen je kot zdravilstvo, je samo umetnost pomagati naravi.

ET. REY:

Želja po ljubezni še ni ljubezen. Strah pred njo pa je že.

PAUL HERVIEU:

Ljubezen je nasebina nas samih, ki jo hočemo imeti v srcu tistega, ki smo si ga izbrali.

VOLTAIRE:

Ljubezen je silna le zaradi naše slabosti.

ROUSSEAU:

Strgajte ljubezni njeno krinko z obraza in vrnil boste človeštvu mir.

A. FRANCE:

Samo tiste ljubimo resnično, ki jih ljubimo celo v njihovih slabostih in njihovi bedi. Varovati, odpuščati, tolažiti, to je vsa umetnost ljubezni.

ZOLA:

Po ljubezni ni drugega kakor smrt.

MARIVAUX:

Ljubezen vedno vzbuja vero v tisto, o čemer bi morali najbolj dvomiti.

H. BATAILLE:

Ljubezen ni slepa, kakor mislimo, temveč je dalekovidna; slabo vidi, kar je blizu, toda izvrstno vidi, kar je daleč.

H. BATAILLE:

Ljubezen vidi v celoti, sladostrastje v podrobnostih.

PASCAL:

Čim več ima kdo duhovitosti, tem več izvirnih lepot odkrije.

Ne sme pa biti zaljubljen; kajti, kadar ljubi, najde samo eno.

ANDRE THEURIET:

So ljubezni, ki se razlivajo v nas kot mlačen in moten val.

STENDHAL:

Najbolj čuden v ljubezenski strasti je začetek ljubezni, svojevrstna sprememba, ki se izvrši v človekovi glavi.

PASCAL:

Zdi se, da imamo popolnoma drugo dušo, kadar ljubimo, kakor takrat, kadar ne ljubimo, s to strastjo se dvignemo in postanemo dejansko veličina.

PASCAL:

Ljubezen dá duha: vzdržuje se z duhom. Za ljubezen je potrebna spretnost. Vsak dan človek izčrpava načine ugačanja; in vendar je treba ugačati, in tudi ugačamo.

A. KARR:

Če daje ljubezen duha neumnim, je to brez dvoma tisti duh, ki ga jemlje duhovitim ljudem.

BALZAC:

Za zaljubljenca imajo drugi ljudje toliko pomena kot osebe na stenski preprogi.

NINON DE LENCLOS:

V ljubezni ugačamo bolj s prijetnimi napakami kakor z bistvenimi kakovostmi; velike čednosti so zlatniki, ki jih manj uporabljamo kot drobiž.

MATILDE SERAC:

Božanska harmonija dveh src, ki se ljubita, gospoduje le redko v človeški duši.

H. BATAILLE:

Kdo zahteva, da si odkritosrčen? Laži, v tem obstoji vljudnost ljubezni.